

שהיו מחזירים הקולות זה לזה כמה פעמים, שהקול החוזר יחזור ויעשה קול החוזר, ככתוב בספריהם – כי קול החוזר נשמע כאילו הוא קול בפני עצמו שמשמיע אותו דבר, ובאמת אינו אלא האחוריים דקול הראשון אך אינו ניכר אלא לקול בפני עצמו...!

והוסיף לבאר שם שענין ה'בת קול' הוא מקביל – במהות הענין, וכן בתקופה – להתפתחות התורה שבעל פה בתלמוד בבלי, שמצד אחד כינוהו (בסנהדרין כד. ועוד) 'חושך' – מפני שהוא נראה כחכמה אנושית מבני אדם, אבל לאמיתו של דבר התלמוד כולו הוא דבר ה' בהעלם, והוא כאותו 'קול חוזר' מהארץ, לאותו קול נסתר שנכנס ללבות חכמי ישראל.

ולכן ה'בת קול' הראשון, מצאנו אצל שמעון הצדיק (בסוטה לג), שהוא ראש חכמי המשנה ומשיירי כנסת הגדולה. עד כאן מדברי הכהן ז"ל.

עוד בבאור 'בת קול' ע': מורה הנבוכים ח"ב מב; רבנו בחיי דברים לג; תוס' יום טוב יבמות טז; אמת ליעקב סוטה לג.

*

איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה – ראשי תבות איבה רעה, שלא נחרב בית שני אלא בגלל איבה רעה (ובאיכה רבתי דורש רוב המגילה על בית שני). ולכך נמסרו ביד טיטוס שיצא מעשו שנאמר בו וישטם עשו את יעקב... ויאמר עשו בלבו... (עפ"י הרוקח דברים ו,ה).

עשו מתואר בפסוק זה בשנאת הלב שאינה ניכרת בחוץ, והיא שנאה מגונה יותר שהוזהרנו עליה ביחוד. וכן נרמז הדבר בפסוק 'כל שנאי עלי יחשבו רעה לי' – ראשי תבות: 'שעיר' הוא עשו והוא הופעה יחידה במקרא של ר"ת 'שעיר'. וכמו שאמרו כאן על חטאם בבית שני שלא נתגלה עונם ופרש"י שעברו בסתר – הרי ששנאתם היתה בלבם פנימה (עפ"י 'פלאות מתורתך' עמ' שלח).

דף י

'אף על גב דפית אלקים ליפת' – שהבית השני שבנאו כורש מלך פרס, היה יפה יותר מהראשון, וגם עמד יותר זמן (רבנו אליקים).

'אמר ריב"ל אמר רבי: עתידה רומי שתפול ביד פרס...'

'... ודע כי עתה פרס נשתנו בדתם אחר שיצאה דת הישמעלים והם אינם עובדים עבודה זרה כאשר היו בתחילתם אלא נעשו בכלל דת הישמעלים. ואפשר כי גם ענינים אלו נשתנו כאשר נשתנו כמה ענינים של חבלי משיח מחמת אורך הגלות. וברוך היודע.

וכן נמי מה שאמרו כאן **אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות ארם תשעה חדשים בכל העולם כולו** – לא נוכל לדעת אם ענין זה נשתנה באורך הזמן הרב אשר נתאחרת מלכות בית דוד שנים מרובות, כאשר נשתנו הדברים האמורים בחבלי משיח בודאי, או אם עדיין יש קיום לדברים אלו האמורים כאן. וברוך היודע. ומעיקרא ענין זה עצמו של התפשטות מלכות ארם לא נודע לנו ביאורו באמיתות, כי יש לפרשו באופנים שונים, וברוך היודע' (בן יהודע).

וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (מלכים יב, ב) 'וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו...!'

'כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזה חוץ מלשכת פרהדרין'. יש לשאול, הלא הדר בפונדק עד שלשים יום פטור ממזוזה (מנחות מד.), ומדוע יתחייב הכהן הדר בלשכת פרהדרין לא יותר משבעה ימים? ויש לומר הואיל ולשכה זו מוכנה עבורו לכל שנה ושנה, ובמשך השנים דר שם יותר משלשים יום לפיכך חייב במזוזה.

[בזה מתורצת קושית התוס', מדוע לשכת בית האבן המיועדת לכהן השורף את הפרה, אינה חייבת במזוזה – כי כיון שלא היתה הפרה נעשית אלא אחת לכמה שנים ואפשר שכהן אחר יעשה אותה, אין דעתו של הכהן לדור שם יותר משבעה ימים. ושמא זו כוונת התוס' בתירוצם].
נמצינו למדים מכאן שהכנס לדירה למשך שלשים יום ומעלה – חייב במזוזה מיד כשנכנס לדור שם, ולא רק כעבור שלשים יום. וכן היא דעת הגאון מליסא, דלא כדברי הפתחי-תשובה ב"ד רפ, כד (עפ"י שו"ת דובב מישרים ח"א יב).

א. לכאורה נראה לדחות ההוכחה, שדיוור הכהן בלשכה, היות והוא קבוע בכל שנה ומחויב מהתורה ואין אפשרות שלא ידור שם, עדיף משוכר דעלמא. תדע, הלא לדעת כמה ראשונים השוכר בית פטור ממזוזה מהתורה, שאין זה 'ביתך' ואילו בלשכת פרהדרין חייב מדאורייתא [אף לרבי יהודה – לולא טעם 'דירה בעל כרחו']. וכמו בית הכנסת, בזמן שיש בו דיוורין לחזן הכנסת, אעפ"י שאין הבית שייך לו חייב במזוזה, וכמו שכתב החזו"א (נגעים ט, ח).

ב. יש להעיר שבשו"ת אגרות משה (יו"ד קעט) נקט לעיקר הדין שאין צריך לקבוע מזוזה תוך שלשים [ודלא כהדובב-מישרים], אלא שיש להחמיר. ויש לדון כמו כן לענין טלית שאולה (ע' יוסף דעת מנחות"ב' קונטרס בענין ציצית פרק חמשי ד).

'קסבר רבי יהודה כל בית שאינו עשוי לימות החמה ולימות הגשמים אינו בית' – וגם שאר הלשכות, כמו לשכת פרהדרין, לא היו עשויות לדירה קבועה במשך כל ימות השנה, לכך פטורים (עתוס' בע"ב ד"ה רבנן).

(ע"ב) 'דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב'. התוס' – ישנים הקשו הלא משמע בכמה מקומות שהמפריש פירות שלא נגמרה מלאכתם ולא הוקבעו למעשר, אף על פי שאינו חייב – תרומתו תרומה מהתורה, ואם כן מה מקום יש לחוש אם יסבור שפירות שנכנסו לסוכה נקבעו חיובם ויפריש מהם על פירות החייבים או יפריש מפירות החייבים עליהם.
אכן לפי מה שמבואר מדברי התוס' במנחות (ס:): שהמכניס פירות לבית דרך גגות וכד' נפטרו הפירות מדין תורה לעולם, גם אם ישוב ויכניסם לבית דרך הפתח, לפי זה יש לומר גם כאן כיון שהובאו לסוכה, מקום שאינו מחייב במעשרות מהתורה, שוב אי אפשר להם לבוא לידי חיוב דאורייתא אף אם יכניסם אחר כך לבית, הלכך מהתורה לא חל שם תרומה עליהם כיון שפירות אלו אי אפשר להם לבוא לידי חיוב.

וגם אם ננקוט שכיון שסוכה איננה נחשבת 'בית' אין זו הכנסה כלל, ותועיל הבאה לבית אחרי-כן לחייב, יש לומר שחוששים שמא לאחר שהכניס לסוכה יכניסם לבית דרך פתח שאינו עיקרי [כגון דרך גגות וקרפיות, או דרך הסוכה שאין היא עיקר פתח הבית] והוא סבור שכבר נתחייבו הפירות בסוכה ולאמיתו של דבר הפירות הללו פטורים מהתורה שהרי הסוכה אינה 'בית' וגם לבית לא נכנסו דרך הפתח המחייב – ויש לחוש שיפריש מפירות של חיוב עליהם או מהם על פירות-חיוב (עפ"י חזון איש שביעית א, ח; מעשרות ג, ט).

והראשונים כתבו לתרץ שחוששים שמא יכניסם לסוכה קודם מירווח ואחר כך יכניס לבית, והוא סבור שהסוכה כבית לכל דבר והכנסתו לסוכה פטרה את הפירות מהתורה כדין מכניס תבואה לבית במוץ

שלה, ויבוא להפריש מפירות אלו על פירות הפטורים מהתורה, אבל האמת היא שההכנסה לסוכה לא פטרה וכשנכנסו עתה לבית נתחייב להפריש מהתורה (עפ"י ריטב"א, תורא"ש [ועתו"י]; רש"ש).

א. החזון-איש דחה פירוש זה [ולא הזכיר שכן פירושו הראשונים]. ע"ע במובא בתמורה כב, כי לפי זה מהו שאמרו 'דאתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב', היה לנקוט 'אתי לאפטורי שלא כדין'.

ע"ע דרך נוספת לשוב הקושיא הנ"ל, בשפת אמת. וע"ע בהרחבה בספר אפיקי ים ח"ב כח.

ב. יש להעיר שמדברי הראשונים הללו מוכח כשיטת התוס' במנחות הנ"ל שפירות שנכנסו לבית לפני גמר מלאכה, נפטרו גם אם יכניסם לאחר מירווח הביתה, שלכן לפי טעותו שסוכה כבית נפטרו הפירות גם לאחר שנכנסו לבית. ובמאירי בביצה (לד): נסתפק בשאלה זו. ובמנחת חינוך (שצה) נקט מצד הסברה לחיוב. וע"ע שאגת אריה צו; דובב מישרים ח"א א; צה; הגהות מלא הרועים מנחות סז; ברכת שמעון פסחים ז; חדושי ר' שמואל פסחים ח).

'אלא אמר אבי... אמר ליה רבא והא סוכת החג בחג קתני...' (עתוס'). במקומות רבים בש"ס (למעלה מארבעים!) מצינו שאביי לא חש לחזוק בלשון המשנה והברייתא, ואילו רבא הקשה עליו מדקדוק הלשון ופרש באופן אחר. ע' ציוני המקומות במובא בבכורות ד.

זרבי יהודה סבר דירה בעל כרחיה לא שמה דירה – אבל סוכת החג אינה נחשבת דירה בעל כרחיה – מפני שאינו זו מביתו ואשתו ובניו בבית, והולך הנה והנה (תוס' ישנים ועוד. יש מצדדים שגם הכהן בפרישת שבעה יכול לצאת החוצה אלא שעיקר ישיבתו תהא בלשכה, כסוכה. ע' בשפת אמת בראש המסכת; חדושי הנצי"ב ו). ועוד, משום שיכול לבנותה היכן שירצה אין זו דירה בעל כרחיה. ועוד, כיון שדירת קבע בעינין הרי התורה עשאתה דירה (עפ"י שפת אמת ורא"מ הורביץ).

נראה ודאי שאם הוא מפונק וכד' ומצטער לישב מחוץ לביתו של כל השנה – אינו נפטר מן הסוכה משום 'מצטער', שהרי כך היא מצות התורה החיובה, לצאת מהבית לסוכה. ועל כן הוצרכו המפרשים לטעמים שונים מדוע אינה נחשבת 'דירה בע"כ'.

'שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין'. פירוש אם תפטרנו ממזוזה משום 'דירה בעל כרחו', יראה שכהן גדול כלוא שם (כן משמע בתוס' ישנים להלן יב.). ויש מי שפירש: כדי להבליט שהלשכה הזאת עיקר ייעודה לדירת הכהן הגדול ולא למטרה אחרת. ובייחוד לדברי הכסף-משנה (בית הבחירה א, ט), שהיו משתמשים בלשכה זו כל ימות השנה להנחת עצים, מובן שחייבו שם מזוזה כדי לפרסם ששימוש העצים עראי, שלא ייראה שהפרישו הכהן גדול לבית העצים (עפ"י חדושים ובאורים).

דף יא

'בשעריך – אחד שערי בתים...' יש לדקדק הלא פתח הבית מפורש בכתוב – 'מזוזה ביתך' ומדוע הכלילוהו בתיבת 'בשעריך'? וי"ל אפילו שער שאינו פתח הבית ממש אלא מנותק ממנו. ועוד י"ל שלא דוקא הוא ובאמת שומעים זאת מ'מזוזה ביתך'.

[ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה קס) נקט ששער שלפני הבית שאינו מחובר לו ואינו עשוי אלא לנוי – פטור. וצ"ע. ובהליכות שלמה סוכות (פ"ז הערה 55) מובא מכת"י הגרשו"א לתמוה על המצוי בבתים רבים שיש שער עם משקוף לפני המדרגות ואין כניסה אחרת ואעפ"כ אין קובעים בו מזוזה. ע"ש].

ועל חורבן בית ראשון אמרו (בירושלמי חגיגה א,ו): מצאנו שויתר הקב"ה לישראל על עבודת כוכבים ומזלות ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים, על מאסם בתורה לא וויתר (ע"ע בפירוש האלשיך הק' איכה ב,א).

ב. רבי יוחנן ורבי אלעזר אמרו שניהם: ראשונים שנתגלה עוונם (שלא היו מכסים פשעיהם) – נתגלה קיצם (כי לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקד אתכם והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה). אחרונים שלא נתגלה עוונם (שרשעים בסתר היו. רש"י. ויש מפרשים שאף להם עצמם לא נתגלה) – לא נתגלה קיצם.

[אמר רבי יוחנן: טובה צפורנם של ראשונים מכריסם של אחרונים. אמר לו ריש לקיש: אדרבה אחרונים עדיפים שעוסקים בתורה על אף שעבוד מלכויות. אמר לו: בירה תוכית, שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים].

ג. ריש לקיש אמר: לכך לא שרתה שכינה במקדש שני כמו בראשון, מפני שבני בבל לא עלו כולם כחומה בימי עזרא אלא מעט, לפיכך מנעו שכינה מלשוב לשרות כבראשונה ואך מקצת חזון שכינה היה שם. ורבי יוחנן אמר: אפילו היו עולים כולם בימי עזרא, לא היתה שכינה שורה במקדש שני שנאמר יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם – אין השכינה שורה אלא באהלי שם – (בית ראשון שבנה שלמה, ולא בית שני שבנו פרסיים הבאים מיפת).

דפים י – יא

טו. האם המקומות דלהלן חייבים במזוזה אם לאו?

א. הלשכות והשערים והעזרות שבמקדש.

ב. סוכת החג.

ג. בית העשוי לימות החמה או לימות הגשמים.

א. כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזות חוץ מלשכת פרהדרין. לדעת תנא קמא לשכת פרהדרין חייבת במזוזה מהתורה מפני שהיה בה בית דירה לכהן גדול שבעה ימים בשנה. ולרבי יהודה חייבת מגזרת חכמים (שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורים. כן פירש רבא) אבל מהתורה פטורה, אם משום שאינה עשויה לימות החמה ולימות הגשמים לכן אינה בכלל 'בית' (רבה), אם משום שדירה בעל כרחא לא שמה דירה (רבא). [ובירושלמי משמע שרבי יהודה פטר משום שסובר בית של הקדש פטור ממזוזה].

אביי רצה לומר שבמשך שבעת הימים שהכהן הגדול דר שם, חייבת במזוזה מהתורה לכולי עלמא. לא נחלקו אלא בשאר ימות השנה; לת"ק חייבת משום גזרה אטו שבעה ולרבי יהודה – שלא יאמרו בבית האסורים הוא חבוש. כן פרש"י. ואילו התוס' מפרשים שלחכמים פטור ממזוזה בשאר ימות השנה אף מדרבנן, כי אין שם דירה בשאר ימות השנה. ולרבי יהודה חייבת מגזרה דרבנן.

רבא הקשה על כך ופירש שבשאר ימות השנה פטור לכולי עלמא, ומחלוקתם אמורה רק בשבעת הימים; לחכמים חייב מדאורייתא ולרבי יהודה – מגזרה, כאמור.

לשכת בית האבן שהכהן השורף את הפרה דר בה שבעה ימים, לפי תירוץ אחד בתוס', חייבת במזוזה כלשכת פרהדרין. ולפי תירוץ אחר פטורה כי לא היתה משמשת לדירה אלא אחת לכמה שנים. בספר אור שמח (מזוזה ו,ו) פירש טעם אחר; כיון שהכהן שוהה שם בכידוד, שאין אחיו הכהנים נוגעים בו, לפיכך הכל מודים שדירה בעל כרחא כגון זו לא שמה דירה.

כל השערים שהיו שם לא היה להם מזוזה חוץ משער ניקנור (הגר"א הגיה: שער המים), שלפנים ממנו לשכת פרהדרין.

וכן שנו בברייתא: הר הבית והעזרות פטורים ממזוזה. (ביתך – מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול, יצאו אלו שהם קדש. ובירושלמי מיעטו מובשעריך. ושם נחלקו תנאים בדין זה).

א. מדברי כמה ראשונים משמע שלפי תנא דברייתא שהתמעט מהכתוב בתי הקודש, גם לשכת פרהדרין אינה חייבת במזוזה, ואין מקום לגזור שלא יאמרו כה"ג חבוש בבית האסורים. ורבי יהודה וחכמים סוברים שבתי הקדש חייבים במזוזה (עריטב"א תו"י ותורא"ש).

ויש סוברים שאעפ"י שהקדש פטור, לשכת פרהדרין המשמשת לדירת הכהן הגדול חייבת (עפ"י מאירי, וכ"מ ברמב"ם; שו"ת חת"ס יו"ד רפא).

ב. הלכה כחכמים שדירה בעל כרחא – שמה דירה, ולשכת פרהדרין חייבת במזוזה בשבעת הימים מהתורה (עפ"י רמב"ם מזוזה ו,ו; לקוטי הלכות).

ב. סוכת החג בחג; רבי יהודה (ורבי מאיר ועוד תנאים. עתוס' סוכה ז: תו"י כאן) מחייב במזוזה [מדין תורה] וחכמים פוטרים. הסיק רבא שנחלקו בשאלה האם הסוכה צריכה להיות דירת קבע או דירת עראי היא [כמו כן נחלקו לענין עירובי חצרות וחוב מעשרות – האם יש לסוכת החג דיין 'בית' אם לאו]. אבל בשאר ימות השנה לדברי הכל פטורה שאין שם דירה אלא בחג.

א. לפרוש התוס', לפי מה שסבר אביי בתחילה, חכמים מחייבים בחג מדאורייתא ופוטרים לגמרי בשאר ימות השנה, ולרבי יהודה בין בחג בין בשאר ימות השנה חייבת מדרבנן – שלא יאמרו היושב בסוכה בחג כחבוש בבית האסורים.

ב. להלכה, סוכה פטורה ממזוזה ואינה קובעת למעשר (עפ"י רמב"ם מזוזה ו,ז; מעשר ד,ד).

ג. סוכה העשויה בחדר שדרים בו בכל ימות השנה, ובסוכות מסירים הגג הקבוע ומסככים – נחלקו האחרונים בדינה, ודעת הפרי"מגדים (סו"ס תרמד, והובא במשנה ברורה סו"ס תרכו) ועוד פוסקים שבימות החג פטורה ממזוזה

[ובפרי חדש הוסיף שלאחר החג צריך להסיר המזוזה ולקובעה שוב משום 'תעשה ולא מן העשוי'. ובאג"מ (או"ח ח"ה מ) תמה ביותר על כך. וכן הורה הגרשז"א שאין המנהג להסיר המזוזה ולקבעה שוב. ע' הליכות שלמה סוכות פ"ח הערה 58. ובספר הלכות חג בחג (סוכה א,ד) כתב שראוי להחמיר להסירה ולחזור לקבעה מיד בלא ברכה.

ולכאורה נראה מסברא שאם משתמש שם בסוכות אף באותם שימושים של כל השנה, כגון שמכניס ומוציא בארונות הנמצאים שם – חייבת הגם שאין הגג אטום וקבוע כבית שהרי ממשיך את שימוש הקבוע ולא גרע במה שהיא גם סוכה, וכגון סוכת היוצרים החיצונית, שאין שם 'סוכת עראי' מגרע מקביעותה].

ואילו בערוך השלחן (יו"ד רפ,כו) ובאגרות משה (או"ח ח"ה מ) נקטו כדעת המחייבים שהרי עכ"פ זו דירה קבועה לכל השנה כולה (וכן נטה בשו"ת שבט הלוי ח"ב קנג).

יש לעיין לדעת הפוסקים, בכגון מרפסת סגורה שעושה שם סוכה, לכאורה נראה שבסוכות צריך להעתיק המזוזה לצד השני של הפתח, שהרי בחג הסוכה פטורה והחדר שפתוח אליה הוא העיקר. אך אם יש שם שימושים שרגיל בהם כל השנה וכד' נראה שלד"ה חייבת וכנ"ל.

ד. סוכה שנכנסים דרכה לבית; אם היא קבועה כל השנה רק בסוכות מסירים ממנה הגג – חייבת במזוזה מדין 'בית שער' לבית (כדלהלן), ואם היא בנויה רק בחג – פטורה שהרי זה כ'בית שער' שאינו קבוע (הליכות שלמה סוכות ז,יב).

ה. י"ל שלרבי יהודה חייבת הסוכה במזוזה אפילו אין בה ד"א על ד"א (הערות למסכת סוכה' ג).

ג. בית העשוי לימות החמה או לימות הגשמים ולא למשך השנה כולה – לדברי רבה נחלקו בזה תנאים; רבי יהודה פוטר וחכמים מחייבים. ולמסקנת הגמרא משמע שלדברי הכל חייב.

דף יא

טז. האם המקומות דלהלן חייבים במזוזה?

- א. שערי חצרות, עיירות ומדינות.
- ב. בית התבן, בית הבקר, בית העצים ובית האוצרות.
- ג. בית הכסא, בית הבורסקי, בית המרחץ ובית הטבילה.
- ד. בית שער אכסדרה ומרפסת.
- ה. שער שאינו מקורה.
- ו. שער שאינו גבוה עשרה טפחים; שער העשוי ככיפה.
- ז. בית הכנסת.
- ח. בית האשה; בית השותפים.

א. אחד שערי בתים ואחד שערי חצרות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות – יש בהם חובת מצוה למקום, משום שנאמר וכתבתם... ובשעריך.

יש אומרים ששערים הללו אינם חייבים אלא מדרבנן (ריטב"א. וכן צידד הרש"ש. וע' גם בלשון הר"ן סוכה ת. ד"ה ואיכא. ואולם נראה שלדעת רש"י חייבים מדאורייתא – כן כתב הריטב"א).

מבואר בגמרא ששערי העיר מחוזה לא קבעו בהם מזוזה משום סכנה (שלא יאמר המלך כשפים עשיתם בשערי עירי).

מרש"י משמע שיש חילוק אם רוב אנשי העיר מישראל אם לאו (ורעק"א תמה על כך. וע' באור הדבר בספר אור שמח ובחדושי רא"ל יז).

ועוד מבואר ששער העשוי כיפה שנועד לחזק הבנין שמעליו ולא לשם שער [שיש שם כניסות אחרות לעיר שיוצאים ובאים דרך שם. תורי"ד] – פטור ממזוזה אלא אם הוא משמש כניסה לבית שמעליו שחייב במזוזה, אבל לא משום 'שערי עיירות'.

ב. בית התבן, בית הבקר או רפת, בית העצים, בית האוצרות [יין או שמן], ולולי תרנגולים; לדברי רב כהנא נחלקו תנאים האם חייבים במזוזה או פטורים (מפני שאינם מיוחדים לדירה כבית). ואם הנשים מתקשטות בהם – חייבים. ורב יהודה סובר שבסתם – פטורים, ואם נשים מתקשטות בהם – מחלוקת תנאים. והשיבו על דברי רב יהודה מהברייתא.

רבנו חננאל, הרי"ף והרא"ש (סוף הלכות מזוזה) והאשכול (ח"ב עמ' 79) ומהרי"ל (בתשובה צד) פסקו כרב כהנא וכתנא המחייב (וכן סתם השו"ע. וע"ע סמ"ע חו"מ תכו סק"ב).

ואילו הרמב"ם (מזוזה ז,ז) והרי"ד והריטב"א פסקו לפטור (וע' גם בתוס' מנחות מד. ד"ה תלית).

לדברי הכל, אם הנשים רוחצות שם – פטורים ממזוזה, שמקום שעומדים בו ערומים פטור.

ג. בית הכסא, בית הבורסקי, בית המרחץ של רבים או של יחיד (אעפ"י שאין בו זוהמא), בית הטבילה ובית שהנשים רוחצות בו – פטורים ממזוזה, שאינם עשויים לכבוד כבית (ואין כבוד שמים להיות שם מזוזה.

רש"י. וערש"י י סע"א: 'וגבי מזוזה בעינן בית חשוב').